

ATAD

Makale Türü: Araştırma makalesi

Geliş Tarihi: 29 Ekim 2020

Kabul Tarihi: 26 Aralık 2020

Article Type: Research article

Submitted: 29 October 2020

Accepted: 26 December 2020

Atıf yapmak için

Günarslan, Hüseyin. (2020).”Burma Saya San İsyanı: Burmalıların İngilizlerle Mücadelesi”, *Akademik Tarih ve Araştırmalar Dergisi*, Cilt:3, Sayı:2, s.47-75.

Hüseyin Günarslan*

BURMA SAYA SAN İSYANI: BURMALILARIN İNGİLİZLERLE MÜCADELESİ

Öz: Bu çalışma İngiltere'nin kolonilerinden birisi olan Burma'da 1930-1932 yıllarında gerçekleşen Saya San isyanını ele almaktadır. Burmalı köylülerin eski bir Budist rahip Saya San öncülüğünde başlattığı isyan Burma'nın bağımsızlığı için gerçekleştirilen en önemli başkaldırı hareketlerinden birisidir. İsyana katılan Burmalı halk ülkelerini sömüren İngilizlere karşı top yekun mücadeleye girişmiş lakin onların düzenli orduları karşısında çaresiz kalmışlardır. Saya San ve takipçileri olan Burma halkı İngilizlerin işgal ile birlikte ortadan kaldırdığı eski Burma krallığını tekrar kurmayı hayal etmiştir. Ayrıca İngilizler tarafından çok ağır bir şekilde sömürülen halk kurtuluşları için tek çarenin bağımsızlık için savaşmak olduğuna inanmıştır. İngilizler ise Hindistan ve Çin arasında stratejik bir konuma sahip olan Burma'ya sahip olmakla önemli bir ticari geçiş noktasını ellerinde tutmaya çabalamışlardır. Ayrıca Burma dünyada tüketilen pirincin

* Dr. Öğr.Üyesi, Windsor Üniversitesi, Tarih Bölümü, Windsor-Ontario/Kanada, gunarsl@uwindsor.ca, ORCID <https://orcid.org/0000-0002-7276-7476>

yarısından fazlasını üretmesinden dolayı da İngilizlerin önemli gelirler elde ettikleri vazgeçilemez bir ülke olmuştur. Saya San gibi Burma halkını etrafında toplamayı başaran önemli bir liderin İngilizler tarafından isyan tam manası ile tüm ülkeye yayılmadan yakalanması Burmalıların İngilizler karşısında başarısız olmasına sebep olmuştur. Bununla birlikte Saya San isyanı ülke halkının bağımsızlık yolunda göstermiş olduğu mücadelenin bir parçası olarak Burmalılara ümit vermenin yanı sıra Burma tarihinde de önemli bir yere sahip olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Saya San, İsyen, Burma, Myanmar, İngiltere

Burma Saya San Rebellion: Burmese Fight Against British

Abstract: This study deals with the Saya San revolt that took place in Burma, one of England's colonies, between 1930 and 1932. The rebellion that the Burmese peasants initiated under the leadership of a former Buddhist monk Saya San is one of the most important revolts for the independence of Burma. Burmese people, who participated in the rebellion began to fight against the British who exploited their country, but they were helpless in the face of British regular armies. Saya San and his followers, the people of Burma, dreamed of re-establishing the old Burmese kingdom that the British had destroyed with the occupation. The people, who were also heavily exploited by the British, believed that the only way for their liberation was to fight for independence. The British, having a strategic position between India and China, had an important commercial crossing point. In addition, Burma has become an indispensable country in which the British earn significant revenues due to the production of more than half of the rice consumed in the world. The fact that an important leader who succeeded in gathering the people of Burma like Saya San, before the rebellion spreading to the whole country caused the Burmese to fail against the British. However, the Saya San rebellion has been an important part of the country's people's struggle for independence. The insurgency gave hope to the Burmese and had an important place in Burma's history.

Keywords: Saya San, Riot, Burma, Myanmar, England

GİRİŞ

İngilizlerin bir kolonisi olarak sömürdükleri Burma günümüzde Myanmar olarak bilinen köklü bir geçmişe sahip ülkedir. İngilizler Hindistan'ı zenginlikleri için işgal ettikleri gibi Burma'yı da zenginlikleri dolayısı ile işgal etmişlerdir. Burma krallığının yıkılarak kralının sürgüne yollandığı ülke halkı uzun yıllar boyu İngilizler ile mücadele etmiştir. Saya San isyanı bu mücadele halkalarından en önemlisidir. İsyanı katılan halk ellerinde yeterli silah olmadan İngilizlere karşı inanılmaz bir bağımsızlık mücadelesi içine girmiştir. Bu çalışmada Burma halkının bu en önemli başkaldırı hareketi olan Saya San isyanına neden olan sebepleri, isyanın nasıl geliştiğini ve isyanın niçin başarısız olduğunu ortaya koymayı amaçlamıştır. İngilizlerin kolonilerinden birisi olan bu ülkenin nasıl acımasızca sömürüldüğü ve ülke insanının nasıl fakirleştirildiğinin ortaya çıkarılması gereklidir. Burma'nın İngilizler için neden önemli olduğu ve Saya San isyanını bastırmak için neden tüm güçleri ile çabaladıklarının nedeninin araştırılmasına ihtiyaç vardır. Bu amaçla konu ile ilgili kaynaklar taranmıştır. Ortaya çıkarılan kaynaklar incelenmiş ve isyan ile ilgili bilgiler öncesi ve sonrası ile analize tabi tutularak etkisinin ortaya konulmasına çalışılmıştır. Burmanın en büyük lakin başarısız isyan girişiminin anlaşılması İngilizlerin kolonilerini nasıl kontrol ettikleri, halkı nasıl etkisiz hale getirdiği ve isyanları nasıl bastırıldığını ortaya koymak açısından da önemlidir.

1. İsyan Öncesi Burma

17. yüzyıldan itibaren Burma'ya ekonomik faaliyetleri ile gelen İngilizler 19. yüz yıldan itibaren ülkedeki etkinliklerini artırmaya başlamıştı. İngilizler Burmalıları 1824-1825, 1852-1853 ve 1885 savaşlarında yenilgiye uğratmıştı. Her bir savaş İngilizlerin daha fazla Burma toprağına sahip olmasına sebep olmuştu. 1885 savaşı ile Konbaung Hanedanlığının son

Burma Kralı olan Thibaw, Batı Hindistan'a sürgün edilmişti. 1885 savaşı ülkenin tamamen İngilizlerin eline geçmesini sağlamıştı. Hindistan'dan ayrı bir ülke olmasına rağmen İngilizlerin bir kolonisi haline gelince Hindistan'daki İngiliz Genel Valiliğine bağlanmıştı.¹ İngilizler Burma'da 1886-1896 yılları arasında tam manası ile Burma halkını acımasızca cezalandırdıkları bir terör havası estirmişlerdi.² Kralları sürgün edilen halk İngilizlere karşı gelmelerinin cezasını canları ile ödemişti. Ülkede her dönem karmaşanın hâkim olduğu bir ortam olmuştu. Ancak 1. Dünya savaşının bitmesinden sonra İngilizler Burmalıların da mecliste temsil edilmesine izin verdi. 1919'da gerçekleşen bu yeni durum aslında Burmalıları esaretten kurtarmıyordu çünkü ülkede asıl kontrol hala İngilizlerin elindeydi. İngiliz Valisi meclisin üstünde bir güce sahip olduğu için meclis kararlarını istediği gibi değiştirebiliyordu. Bundan dolayı bağımsızlık yanlılarının mücadelesine devam etmekten başka şansı yoktu. 1930-1932 Saya San isyanı da bağımsızlık adına yapılan en büyük başkaldırı halkasının en önemlisiydi.³

Burma 1897-1937 yıllarında Hindistan'ın bir parçası olarak yönetilmişti. 1937'de ise İngilizlerin ayrı bir kolonisi olarak tanımlandı. Ülke 1942'de Japonlar tarafından işgal edilmiş lakin 2. Dünya savaşını kaybettikleri için 1945'de tekrar İngilizlere teslim edilmişti.⁴ Burma uzun yıllar boyunca İskoç asıllı bir İngiliz kolonisi olarak görülmüştü. Ülkede özellikle İskoç asıllı birçok görevli olması bu adla anılmasına sebep olmuştu. Sir James George Scott Burmanın en bilinen İskoçyalı İngiliz yöneticisiydi. George Orwell'de Burma'da beş yıl boyunca polis gücünde çalışmıştı. 1934

¹ T. Blackburn, *The British Humiliation of Burma*, Orchid Press Books, Bangkok 2000, s. 8.

² M. Aung-Thwin, "The British 'Pacification' of Burma: Order without Meaning", *Journal of Southeast Asian Studies*, 16:2, (1985), s. 246.

³ M. Aung-Thwin, "Genealogy of a Rebellion Narrative: Law, Ethnology and Culture in Colonial Burma", *Journal of Southeast Asian Studies* 34, 3 (2003): 393-419.

⁴ M. Smith, *Burma: Insurgency and the Politics of Ethnicity*, White Lotus, Bangkok 1999, s. 12.

Hüseyin Günarslan

Burma Saya San İsyanı: Burmalıların İngilizlerle Mücadelesi

yılında yayınlanan “Burmadaki Günler” adlı kitabı da bu ülkedeki izlenimlerine binaen yazılmıştı.⁵ Ülke 1948’de İngilizler’den bağımsızlığını kazansa da ülke içindeki güç çatışmasına yenik düşerek iç savaşa girmişti. Ülkede askeri bir yönetim kuran General Ne Win 1988’de görevden ayrıldığında 26 yıl boyunca yönettiği ülkede birçok çatışma yaşanmıştı.⁶

Saya San isyanı 1930’da Burmalıların İngilizlere karşı verdiği bağımsızlık mücadelesinin adıydı. İngilizlerin bir kolonisi olan Burma uzun yıllar İngilizler tarafından sömürülmüştü. 1885’de yapılan savaşın kaybedilmesi ülkenin kaderinde dönüm noktası olmuştu. Bu tarih bir İngiliz kolonisi olarak halkın sömürülmeye başlandığı yıl olmuştu. İngilizler 1919 yılında yeni yönetim kanunu çıkarmak zorunda kaldıklarında artık Burma halkının bitmek bilmez mücadelelerine bir cevap vermek zorunda kalmışlardı. İngilizler 1919 yasaları ile Burmalıların da şeklen yönetimde söz sahibi olduğu bir yönetim şekline geçmişlerdi.⁷ Buna rağmen ülkedeki tam bağımsızlık yanlıları bu isteklerinden vazgeçmemişti. Bundan dolayı İngilizler Burmalıların isyan hareketlerine karşı her zaman hazırlıklıydı. Özellikle 1920 yılından itibaren daha fazla bağımsızlık yanlısı anti koloni etkinlikleri gerçekleştirmektedir. İngiliz yönetiminden memnun olmayan ve kurtulmak için çaba sarf eden Burmalılar için bağımsızlık mücadelesi vermekten başka bir seçenek de yoktu. 1920 yılında İngilizlerin ülkede yeni üniversite kanununu yürürlüğe koymasından itibaren İngilizlere karşı mücadele farklı bir boyuta geçmeye başladı. Genel Budist Birliği Konseyi ülkedeki en ünlü milliyetçi birliği olarak üniversite yasasına büyük tepki göstermişti. Milliyetçilerin yanı sıra Burmalı elitler de

⁵ Jeffrey Hays, “British rule of Burma”, *Myanmar-History Facts and Details*, 2014, s. 1.

⁶ Renaud Egreteau, “Burma (Maynmar) 1930-2007”, *Online Encyclopedia of Mass Violence*, 2009, s. 7.

⁷ G. E. Harvey, *British Rule in Burma, 1824-1942*, Faber and Faber, London 1946, s. 77.

İngiliz koloni yönetiminin üniversite kanunu ile Burmalıların aleyhine bir girişimde bulunduğunun farkındaydı.⁸

Saya San isyanı Burma'daki ilk isyan hareketi değildi. 1890, 1894, 1897'de ülkenin değişik yerlerinde halk İngilizlere karşı ayaklanmıştı. Özellikle 1910 yılında gerçekleşen isyan hareketinde 800 isyancı Myinmu'daki İngiliz polis merkezine saldırmıştı. İngilizler bu isyanı da acımasızca bastırmıştı.⁹ İngilizlerin ülkedeki krallığa son vermesi en çok Budist din adamlarını olumsuz etkilemişti. Din ve devlet işlerinin bir arada yürütüldüğü krallık sistemi ortadan kalktığı gibi devlet desteğindeki Budist rahipler de devletin desteğini kaybetmişti. Buda onları ülkedeki en güçlü otoritelerinden en etkisiz konuma getirmişti.¹⁰ Buna rağmen rahipler her zaman halktan saygı görmekteydi.

İngilizler 1919 yasası ile Burmalıların da yer aldığı yeni bir meclise izin vermekle birlikte ülkedeki İngiliz vali meclisin kararlarında son söz hakkına sahipti. Bundan dolayı meclisin ülkedeki şartları Burmalılar lehine değiştirebilecek bir gücü bulunmamaktaydı. Aslında bu İngilizlerin ülke de kontrolü ellerinde tutmak için yapmış olduğu bir oyalama taktiğiydi. Burmalılar bu yeni yönetim şeklinin bir oyalama olduğunun farkında olmakla birlikte özellikle milliyetçiler İngilizlere karşı daha fazla tepki koymaktaydı. Bundan dolayı 1920'li yıllar Burmalılar ile İngiliz yönetimi arasında daha fazla çatışmaların yaşandığı yıllar olmuştu.¹¹ Budist halkın saygı duyduğu rahipleri de İngilizlere

⁸ Robert H. Taylor, *The State in Burma*, University of Hawaii Press, Honolulu 1987, s. 94.

⁹ S. R. Ashton, "A rebellion in Burma: The Sagaing Uprising of 1910", *The British Library Journal*, Vol. 15, No. 1 (1989), s. 71-72.

¹⁰ Hays, a.g.e. s. 3.

¹¹ Edmund Bede Clipson, *Constructing an intelligence state: the development of the colonial security services in Burma 1930 – 1942*, History, University of Exeter, Phd Thesis, 2010, s. 39.

Hüseyin Günarslan

Burma Saya San İsyanı: Burmalıların İngilizlerle Mücadelesi

karşı bağımsızlık talep ediyordu. Bu rahiplerden Ottama ve Wizaya'nın İngiliz hapishanelerinde ölmeleri ülke halkını derinden etkilemişti.¹²

1924 yılında Burmalı milliyetçilerin kurmuş olduğu Wunthanu Athins adlı vatansever toplum kuruluşu Burmalıların kendi ülkelerini İngilizler olmadan yönetmesini istemekle birlikte İngilizlerin ülkeden vergi toplamasına da karşı çıkmaktaydı. Bütün bu istekler Burmalılar ile İngiliz yönetiminin karşı karşıya gelmesine sebep verdiği gibi çatışmaların çıkmasına da sebep veriyordu. Burmalı milliyetçiler 1920'lerde sıklıkla grevler ve sokak gösterileri organize ediyor ve İngilizlerin emrinde çalışan devlet görevlilerine saldırılar düzenliyorlardı. Burmalılar ile mücadele de başarısız kalan İngilizler gün geçtikçe daha da sertleşiyorlardı. İngilizler özellikle Burmalı milliyetçi gruplara karşı şiddete başvuruyor ve kontrollerinde ki polis güçleri ile milliyetçilerin yaşadığı köyleri terk etmeleri için yakıyordu.¹³

Athins gerek şehirler gerekse köylerde alternatif bir eğitim sistemini uygulamaya da koymuştu. Hâlbuki ülkede İngilizlerin kontrolünde bir eğitim sistemi vardı. Buna güvenmeyen Burmalı milliyetçiler kendi eğitim sistemlerini uygulamaya çalışmaktaydı. Milliyetçiler yeni nesillerin uygun bir şekilde eğitilmesi ile daha etkili bağımsızlık mücadelesi verileceğine inanıyordu.¹⁴ Zira ülkedeki birçok okul Hıristiyan Misyonerlerin kontrolü altındaydı. Ülkede ki yaşam şartları ne kadar ağır olsa da misyonerler vazifelerini kutsal olarak görüyorlardı. Hatta misyonerler inançları gereği vazife yaptıkları yurt dışında ölmeyi kendi ülkelerinde ölmeye tercih ediyordu. Bu düşünceden dolayı ölümcül hastalıklara yakalananlar dahi kendi ülkelerine dönmüyordu.

¹² Hays, a.g.e. s. 4.

¹³ British Library, Correspondence, despatches and telegrams on the Burma Revolt, Reports on the risings in Burma up to 03 May 1931, , IOR L/PJ/6/2020, 1930-1932, s. 665.

¹⁴ Albert D. Moscotti, *British Policy and the Nationalist Movement in Burma, 1917-1937*, University of Hawaii Press, Honolulu 1974, s. 33.

Burmanın aşırı sıcakları, çok farklı zehirli hayvanları ve bulaşıcı hastalıkları bu insanları durduramıyordu. İnançlarında bu denli azimli olan misyonerler Burma'da inanılmaz sayıda ilkokul açmıştı. İlkokuldan mezun olma seviyesine gelen çocuklar için ise derhal ortaokullar açılıyordu.¹⁵ Uzun yıllar ilgilendikleri genç nesil Burmalılar Budist dinini bırakıp Hıristiyan olduğu için Athens gibi milliyetçi gruplar kendi okul sistemlerinin kurulması gerektiğine inanıyordu. Athens aynı zamanda fakir köylülerin ihtiyacını da karşılamaya yönelik faaliyetler de yürütüyordu. Halkı uzun yıllar sömürülen Burma halkının çoğunluğu kötü şartlar da yaşadığı için bu tür yardım faaliyetlerine çok daha fazla ihtiyaç vardı. Bağımsızlık yanlılarının organize ettiği yardım faaliyetleri ile yerel halkın bilinçlenmesi amaçlanıyordu. Burmalılar kendi ülkelerinde kurdukları bu tür kuruluşlar ile ülkedeki İngiliz yönetimine karşı direnebilmeyi ve organize olmayı amaçlamaktaydı.

Burma Hindistan'ın bir eyaleti olması sebebi ile İngilizler sadece Burma için değil tüm Hindistan için yasalar çıkarma eğilimindeydiler. Sadece Burmalılar değil Hintliler'de İngiliz yönetiminden birçok konuda reform bekliyordu. İngilizler ancak halktan gelen reform çağrılarının artması ile harekete geçiyordu. Bu amaçla 1929 yılında Simon komisyonu adı altında ülkede yapılacak reformlar belirlenmeye çalışılmaya başlanmıştı.¹⁶ Simon komisyonu yaptığı çalışmalar sonucu İngiliz yönetimine Burma'nın Hindistan'dan idari ve hukuksal olarak tamamen ayrılmasını tavsiye etmişti. Buna rağmen Londra'da yapılan yuvarlak masa konferanslarında Burma'yı temsil eden temsilciler Hindistan'dan ayrılma ve bağımsız olma konularında etkili bir davranış ortaya koyamamışlardı. Hatta Burma adına konuşan temsilci Hindistan'dan ayrılmaya karşı bile

¹⁵ Hays, a.g.e. s. 6

¹⁶ Patrick French, *Liberty or Death*, Harper Collins Publishers, London 1997, s. 53.

Hüseyin Günarslan
Burma Saya San İsyanı: Burmalıların İngilizlerle Mücadelesi

çıkmişti. Böylece Burmayı temsil eden temsilciler Burma halkının bağımsızlık isteklerini ortaya koyacak iradeyi gösterememişlerdi.¹⁷

Burma halkının özellikle de kırsal kesimde yaşayanların bağımsızlık talepleri İngilizler nezdinde de yeterince duyurulamamıştı. İngilizlerin Burma'da kurmuş olduğu polis ve asker gücünde yer alan görevliler daha çok Hintliler'den oluşmaktaydı. Bu görevliler Burmalı halk tarafından güvenilmez görülüyor ve sevilmiyordu. Halka şiddet uygulayan polis ve asker İngiliz yönetiminin de halk tarafından istenmemesine sebep olmaktaydı. Ülkede 1920'den itibaren başlayan olaylara özellikle polis gücü şiddetli tepki gösteriyor ve Burmalı göstericileri şiddet yolu ile etkisiz hale getirmeye çalışıyordu. Buda ülkede polise karşı nefretin gittikçe artmasına sebep olmuştu. Burmalılar polis gücündeki Hintli görevlilerin yanı sıra İngiliz görevlilerden de nefret etmeye başlamıştı.¹⁸ Burma'da görev yapan polis gücü Hindistan'daki polis gücüne göre farklı bir davranış şekli gösteriyordu. Hindistan'da polis gücü ülkede düzeni sağlamak için çaba sarf ederken Burma'da görev yapan polisler ülke savunmasından görev alma duygusu ile hareket ederek davranış geliştirmişti.¹⁹ Bu durum İngilizlerin lehineydi zira onlar için önemli olan halk ile karşı karşıya gelmeden ülkeyi kontrol edebilmektir. Hintli polis gücü bu açıdan gerekli görülüyordu. Burma halkı Hint polisini tartışırken İngilizler ülkeyi sömürmeye devam ediyordu. Bu süre zarfında özellikle pirinçten elde edilen gelirin devamlılığı sağlanıyordu. Burma'nın konum itibarı ile Hindistan ve Çin arasında'ki geçiş noktasında olması da İngilizler için karlı bir ticareti tekellerinde kontrol

¹⁷ Taylor, a.g.e. s. 121.

¹⁸ George Orwell, *Shooting an Elephant* in *The Collected Essays, Journalism and Letters of George Orwell: An Age Like This, 1920-1940*, eds. Sonia Orwell and Ian Angus, Penguin, London 1970, s. 265.

¹⁹ Sir Percival Griffiths, *To Guard My People, the History of the Indian Police*, Ernest Benn Limited, London 1971, s. 196.

edebilmelerini sağlıyordu.²⁰ Her hâlıkârda Burma İngilizlerin vazgeçemeyeceği kadar zenginliği kendilerine sunuyordu. Halkın bağımsızlık hareketinin önemi yoktu zira askeri güçleri ile halkı kontrol edebileceklerine inanıyorlardı.

Burma'da her ne kadar Budist asıllılar çoğunlukta olmakla birlikte yıllardır bu ülkede yaşayan Müslümanlar vardı. Lakin İngilizlerin Burma'yı Hindistan'ın bir eyaletine dönüştürmeleri ile birlikte çok daha fazla Hintli Müslüman Burma'ya İngilizlerin emri altında çalışmaya geldi.²¹ Bu durum kendilerini ülkenin asıl unsurları olarak gören Budist halkın Müslümanlardan da nefret etmesine yol açtı. Günümüzde Myanmar Müslümanlarına uygulanan soykırımın sebeplerinden biriside budur.

İngilizler kolonilerin de sıklıkla yine o bölge insanını asker ve polis gücü olarak kullanma yoluna gidiyorlardı. Görevlendirmeler yapılırken birbirlerinden dinsel ve ırksal olarak nefret eden grupları çaprazlama olarak bir araya getiriyorlardı. Burma'da görev yapan Hintli polisler bu halktan nefret ederken muhtemelen Burmalılar dan oluşturulan polis gücü de bir başka coğrafyada kendilerinden nefret edenlere jandarmalık yapıyorlardı. Bu sistem sayesinde İngilizler halk ile bir araya gelmiyordu. Halk sahne önünde gördüğü Hintli polis ve askerlerden nefret ederken İngilizler adeta gölge gibi perde arkasında kalmış oluyorlardı. Aslında Burma'da yeterince İngiliz nüfusunun olmadığı da bir başka gerçektir. Çok az sayıda İngiliz emirlerindeki Hintliler sayesinde Burmayı kontrolleri altında tutmaktaydı. Burma'da az sayıda üst düzey İngiliz devlet görevlisi ile ticareti elinde tutan elit bir sınıf mevcuttu. İngiltere ile Burma arasındaki deniz yolculuğunun uzun aylar sürmesi bu ülkeye

²⁰ Hays, a.g.e. s. 4.

²¹ Hüseyin Günarlan, "Myanmar (Burma) Müslümanlarının Tarihi". *Anasay*, (2020), 14, s. 144

Hüseyin Günarslan

Burma Saya San İsyanı: Burmalıların İngilizlerle Mücadelesi

yeterince İngiliz'in gelmesinin önündeki en büyük engeldi. Ülkedeki İngilizlerin çoğunluğu da erkeklerdi. Bu bekâr İngiliz erkekleri için Burma iş dışında, yeme, içme, eğlenme ve afyon yani uyuşturucu kullanmaktan ibaretti. Çoğunun Burmalı metresleri ve onlardan doğan çocukları vardı. Burma'nın İngilizler için en zor yanı muson yağmurları ve bunaltıcı iklimdi. Bulaşıcı hastalıklar, zehirli yılan ısırmaları, akrepler ve arazideki kazalar gibi nedenler ile hayatlarını kolayca kaybediyorlardı.²²

1928 yılında Genel Budist Birliği Konseyi ülkedeki Burmalı köylülerin yaşam standartlarının iyileştirilmesi için İngiliz yönetimine karşı daha fazla baskı yapmaya başladı. İngilizler köylülerden çok yüksek oranlarda toprak ve ürün vergisi alıyordu. Daha önce köylülerin kullanımına açık olan ormanlara köylülerin girişi de yasaklanmıştı. Köylüler özellikle yakacaklarını bu ormanlardan temin ettiği için bu önemli bir sorun olarak ortaya çıkmıştı.²³ İngilizler ülkede yaptıkları harcamaları karşılamak için daha fazla vergi istiyorlardı. Halka açık olan ormanlar piriñç üretimi yapılmak üzere temizleniyor ve şahıslara satılarak hem ek bir gelir sağlanıyor hem de yıllık vergi alabilecekleri yeni bir alan oluşturuyorlardı. Ağır vergiler altında ezilen köylüler açlık sınırında yaşıyorlardı. Köylülerin bu zor durumunu bilen Genel Budist Birliği Konseyi köylülerin problemlerini bir rapor haline getirmesi için üyelerinden birisi olan Saya San'ı görevlendirme kararı almıştı.²⁴

2. Saya San İsyanının Başlaması

Saya San 1876 yılında Burmalı yerel Shwebo kabilesinde dünyaya gelmişti. Bu kabile halkı Burma krallığı hanedanının da memleketi olan iç kuzey Burma bölgesinde yaşamaktaydı. Krallarına ve ülkelerine

²² Hays, a.g.e. s. 4-5.

²³ Moscotti, a.g.e. s. 58.

²⁴ Moscotti, a.g.e. s. 57.

bağlılıkları ile tanınmaktaydılar. Saya San Budist bir rahip olmayı seçmişti. Aynı zamanda bir hekim ve yıldız falcısı bir astrologdu. Tam bir Burma milliyetçisi olarak Genel Budist Birliği Konseyi'ne üye olmuştu. Burma'nın İngilizler'den kurtarılmasını ve eski krallık sisteminin tekrar kurulmasını istiyordu.²⁵ Saya San 1929 yılında raporunu tamamlamak üzere iken Genel Budist Birliği Konseyi içinde iki farklı görüş ortaya çıktı. Kuruluşun içinden bir grup İngilizler ile işbirliği yapılarak yol haritası belirlenmesini isterken diğer grup ise İngilizlere karşı daha sert bir tutum izlenmesi gerektiğini savunuyordu. Bütün bu tartışmalar içinde Saya San'ın köylülerin sıkıntılarını anlattığı ve çözüm bekleyen acil sorunlar raporu da gündemden düşmeye başlamıştı. Bu gecikme köylülerin durumunun daha da kötüleştiği bir zaman aralığına sebep oluyordu. Neticede beklenen oldu ve 1930 yılı köylüler için daha kötü bir yıl oldu. Dünya genelinde yaşanan ekonomik buhran pirinç ihracını da etkilemişti. Burmalılar için önemli bir geçim kaynağı olan pirincin fiyatının değişmesi köylüleri zora sokuyordu. Köylüler ve pirinç üreticileri zarar etmeye başlayınca birçok toprak sahibi yüzyıllardır ailesinden miras yolu ile kendisine intikal etmiş topraklarını kaybetmeye başladı.²⁶ Ürünü satamayan halk masraflarını karşılayamaz hale geldikçe daha da fakirleşti. Vergilerin ve borçların ödenmesi için tefeciler ile kreditorlerden borç alanlar topraklarını kaybediyordu. Saya San isyanına destek veren köylüler genel manası ile topraklarını kaybetmiş ve ekonomik olarak tam bir iflas içinde olan bu Burmalı toprak sahipleriydi. Borcunu ödeyemez hale gelen köylüler çok kısa süre içinde topraklarını kendilerine borç veren büyük kreditorlere kaptırmışlardı. Toprakları elinden alınmış bu

²⁵ Hays, a.g.e. s. 8.

²⁶ Ian Brown, *A Colonial Economy in Crisis: Burma's Rice Cultivators and the World Depression of the 1930s*, Routledge Curzon, Oxford 2005, s. 39.

Hüseyin Günarslan
Burma Saya San İsyanı: Burmalıların İngilizlerle Mücadelesi

insanlar için isyana katılarak haklarını geri almak tek çare olarak görünüyordu.²⁷

Saya San köylülerin bu zor şartlar altında daha fazla yaşam mücadelesi veremeyeceği düşüncesine sahipti. Bundan dolayı tek çare olarak gördüğü silahlı mücadeleyi başlatmaya karar verdi. 1930 Ekim ayında köylüleri İngilizlere karşı savaşılmaya çağırdı. Saya San köylüleri bağımsızlık için yemin etmeye ve İngiliz yönetimine karşı bağımsızlık ordusuna katılmaya davet ediyordu. Köylüler isyan hareketine katılmakla birlikte Aralık 1930'a kadar hiç bir şiddet eylemi yapmamıştı. Nihayet ilk ciddi saldırı Tharawaddy bölgesindeki İngilizlerin emri altındaki polis gücüne yapıldı. Bu saldırı da bir polis memuru bağımsızlık yanlılarınca öldürüldü.²⁸ 1930 yılı isyancılar ile İngiliz yönetimi arasında başlayacak bir şiddet yılına dönüştü. Bu isyanın adı başlatan kişiye atıfla Saya San isyanı olarak adlandırıldı.²⁹ İsyancıların 10 bin kişilik askeri gücü karşısında 1932 yılında bastırıldığında 10 Bin Burmalı öldürülmüş, 9 bini hapsedilmiş, Saya San'ın da dâhil olduğu 128 kişi ise yakalanarak idam edilmişti.³⁰ Burma'daki İngiliz yönetiminin isyancılar karşı giriştiği acımasız savaşa karşı 1932 yılında İngiliz parlamentosu tarafından uygulanan yöntem ve metotlar eleştirilmişti.³¹ Burma'daki İngiliz yönetimi birkaç binden oluşan ve sadece mızraklara sahip köylülere karşı iki yıl süre boyunca savaş uçakları, makineli tüfekler gibi modern silahlar ile mücadele yapmıştı. Aslında İngilizler yerel halka

²⁷ Brown, a.g.e. s. 64-65.

²⁸ Brown, a.g.e. s. 151.

²⁹ BL, Correspondence, despatches and telegrams on the Burma Revolt, Letter from R. A. Butler, MP House of Commons, 29 May 1934, IOR L/PJ/6/2020, 1930-1932, s. 14.

³⁰ Htin Aung, *A History of Burma*, Columbia University Press, New York 1967, s. 292

³¹ BL, Correspondence, despatches and telegrams on the Burma Revolt, House of Commons Question by Mr. Thomas C. Williams for 14 Mar. 1932, IOR L/PJ/6/2020, 1930-1932, s. 113.

uygulanan vahşetten çok isyanla mücadelenin niçin uzun sürdüğünü ve bunun getirdiği maliyetleri eleştiriyordu.³²

İngilizlerin ülkeyi ve halkını daha fazla sömürmek gayesi ile Burma'da gerçekleştirdikleri ekonomik reformlar özellikle kırsal kesimde yaşayan Burmalılar tarafından hoş karşılanmamıştı.³³ Saya San isyanı başlamadan önce de halk ülkede yaşanan şiddet olaylarından ve İngilizlerin koyduğu ödenmesi zor yüksek vergilerden şikyetydi. İngilizlerin ülkedeki her türlü protesto olaylarını acımasızca bastırması da halk tarafından nefretle karşılanmıyordu.³⁴ Genel Budist Birliği Konseyi'nin önemli isimlerinden birisi olan Saya San kırsal kesimde haklarını aramaya çalışan insanlara polisin gittikçe artan oranda ve acımasızca baskı yaptığını görmekteydi. Saya San halkın ancak tam bir bağımsızlıkla huzura kavuşacağına olan inancı ile isyan için hazırlık yapmaya başlamıştı. İsyanın tüm ülke genelinde gerçekleşmesi başarısı için gerekliydi. Normalde Genel Budist Birliği Konseyi gibi organizasyonlar halk ile İngiliz yönetimi arasında sorunların zm için köprü vazifesi görmesi için kurulmuştu. Lakin ülkedeki şartlar bu organizasyonu İngilizleri ülkeden çıkarmak için çalışan bir yapıya dönüştürmüştü.³⁵

Burma halkının temel tüketim ürünlerinden birisi olan pirinç İngilizlerin zenginlik kaynağıydı. Ülkede üretilen pirinç İngilizler tarafından daha fazla yurt dışına satılmaya başlandıkça halk daha az pirince daha fazla fiyatla sahip olabiliyordu. Bu durum yetersiz beslenmelerin yanı sıra zaman zaman kıtlıkların yaşanmasına da sebep olmaktaydı. Özellikle Hindistan ve Burma'ya komşu olan Bengal'de yaşanan kıtlıklar

³² Michael Adas, *The Burma Delta: The Economic Development and Social Change on an Asian Rice Frontier, 1852-1941*, University of Wisconsin Press, London 1974, s. 192.

³³ Taylor, a.g.e. s. 161.

³⁴ Moscotti, a.g.e. s. 43.

³⁵ Taylor, a.g.e. s. 199.

Hüseyin Günarslan

Burma Saya San İsyanı: Burmalıların İngilizlerle Mücadelesi

milyonlarca insanın ölümü ile sonuçlanmaktaydı.³⁶ Doğal olarak Burmalılar bu kıtlık dönemlerinde zor zamanlar geçiriyordu. Bu yönü itibari ile İngilizler tüm bölgeyi inanılmaz bir şekilde sömürüyor ve binlerce insanın ölümüne sebep oluyordu.

Burmalı köylüleri isyan edecek seviyeye getiren sebeplerden birisi de 1930 yılı büyük ekonomik buhranı döneminde yaşanmıştı. Burma'nın en önemli gelir kaynağı ihraç edilen pirinçten elde edilmekteydi. 1924 yılında Burma dünya pirinç ihtiyacının yarısına tekabül eden 3 milyon tondan fazla pirinci ihraç ediyordu. Bu satıştan elde edilen gelirin büyük çoğunluğu İngilizlerin cebini doldurmaktaydı. Burmalılar bu sistem içinde adeta ucuz iş gücünden başka değeri olmayan insanlardı.³⁷ Özellikle Süveyş kanalının açılması ile ülkede üretilen pirincin satılması daha da kolaylaşmıştı. Buda halkın ulaşabileceği pirinç fiyatlarının daha fazla artmasına sebep olmaktaydı. Kırsal kesimde yaşayan halkın ana geçim kaynağı pirinçti. Özellikle iç Burma bölgesinde yaşanan yüksek nüfus artışı da halkın geçim şartlarını zorluyordu. Ekonomik kriz ile topraklarını kaybeden köylülerin toprağı işleyememesi de pirinç fiyatlarındaki olumsuzluk sebebiyleydi. Bütün bu insanlar yaşadıkları sıkıntılardan dolayı kendilerini yöneten İngiliz yönetimini suçlamaktaydı. Pirinç tarlalarında çalışan işçi nüfusta, toprağında özgürce ürün yetiştiremeyen toprak sahipleri de İngiliz yönetiminden şikayetçiydi. Ekonomik olarak sürekli zor günler geçiren bu insanlar Saya San'ın isyan çağrısına olumlu yanıt vermişti.³⁸

Burma'da halk ekonomik olarak zor günler geçiriyor ve İngiliz yönetimine sesini duyurmak istediğinde de acımasız Hintli polisler tarafından şiddet görüyordu. Bu şartlar altında Saya San'ın yaptığı

³⁶ Hüseyin Günarslan, "İngiliz Kolonisi Bengal'de Kıtlıklar". Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 2: 3, (2019), s. 198.

³⁷ Hays, a.g.e. s. 3.

³⁸ Brown, a.g.e. s. 112.

başkaldırı çağrısına destek verenlerin sayısı gün geçtikçe artmaya başlamıştı. Aslında Saya San'ın bağımsızlık için yaptığı başkaldırı anlık başlamış bir olay değildi. 1920'den itibaren başlayan hak arama çabalarından sonuç alamayacağını gören insanların artık silahlı mücadeleye geçmeye karar verdiği bir zaman dilimi geçmişti. 1929 yılında artık bağımsızlık için ortaya konacak isyan hareketinin çalışmalarına başlanmıştı.³⁹ İsyanın başlaması ile birlikte ilk hedef olan kitlede halkın artık nefret duygularının tavan yaptığı Hintlilere karşı olmuştu. Aslında Hintli görevliler maaş karşılığı İngilizlerin emirlerini yerine getiren insanlar olsa da görevlerini yaparken gösterdikleri gayret Burmalılar'da nefret duygusu uyarmıştı. İsyanın başlaması ile isyancılar ilk olarak nefret ettikleri bu Hintlilere karşı saldırıya geçti.⁴⁰ Burma İngilizlerin yönetimi altında olsa da onların ülkedeki eli, ayağı olan ve her türlü işlerini gören maşaları Hintlilerdi. Bu işbirliği Hintli nüfusa ülkenin kaynaklarını İngilizlerle beraber sömürme imkânı tanımıştı. Kendi anavatanları olan Hindistan İngilizlerce sömürölürken onların emrinde işbirliği içinde çalışan Hintliler bir başka ülkenin kaynaklarını sömürmekteydi. Uzun yıllar boyunca süren İngiliz yönetimi sayesinde gerek Burma şehirlerin de gerekse kırsal alanlarda Hintli bir sınıf ortaya çıkmıştı. Chettyar olarak adlandırılan bu Hintli sınıf daha çok Güney Hindistanlı bankacılardan, kredi ve borç veren tefeciler ile diğer zenginlerden oluşuyordu. Toprak almak isteyen, borcunu ödemek isteyen veya paraya ihtiyaç duyan Burmalılar bu Hintli sınıftan borç alıyordu. Ülkede bu hizmetleri sunacak hiçbir yerel zengin Burmalı olmadığı için halk İngilizlerin kurduğu borç çarkı içinde bu insanlara mecbur bırakılıyordu. Büyük ekonomi buhranının yaşanması ile birlikte artık Burmalılar bu Hintli sınıfa olan borcunu ödeyemez hale gelmişti.

³⁹ Erik Sarkisyanz, *Buddhist Backgrounds of the Burmese Revolution*, Nijhoff, Hague 1965, s. 160.

⁴⁰ Adas, a.g.e. s. 199.

Hüseyin Günarslan
Burma Saya San İsyanı: Burmalıların İngilizlerle Mücadelesi

Böylece borç karşılığı evini yada toprağını teminat gösteren Burmalılar bütün varlıklarını kaybetmeye başladı.⁴¹ Saya San isyanı da aslında halkın elindeki her şeyi bu Hintli sınıfa kaybetmesi ile başlamıştı. Güney Doğu Asya'da yaşayan başka hiç bir insan Burma'da bu Hintli sınıftan borç alanlar kadar derin bir borç çukuru içine düşmemişti.⁴² İsyanın başlaması ile birlikte bu Hintli İngiliz işbirlikçisi sınıfta Burmalı isyancıların saldırılarına maruz kalacaktı.⁴³ Saya San isyanına katılan Burmalılar, İngilizler ile ortak çalışan köy liderleri gibi etkili isimleri de düşmanları olarak görüyorlardı. Bu işbirlikçi yerel liderler, kırsaldaki polis görevlileri ve İngilizlere bilgi verdiği bilinen Burmalılar isyancılar tarafından öldürülmeye başlanmıştı.⁴⁴ Köy liderleri isyancıların saldırısına uğramakla birlikte bir seçim yapmak zorunda kalmışlardı. Onları isyancıardan koruyacak yeterli bir polis gücü olmadığından dolayı bu liderlerden birçoğu istemese de isyancılarla beraber hareket etmeye başlamıştı.⁴⁵ İsyanıların bir diğer hedefi de İngilizler adına casusluk faaliyeti yürüten Burmalılara karşıydı. Bu amaçla isyancılar arasından köylerde casuslar seçildi. Bu casuslar isyanın liderlerine askeri hareketliliği ve köylülerin davranışlarını haber vermekteydi.⁴⁶ Böylelikle isyancı Burmalılar karşı istihbarat faaliyetleri ile İngilizlerin hareketlerini ve casuslarını tespit etmeye çalışıyorlardı.

⁴¹ Brown, a.g.e. s. 118.

⁴² Brown, a.g.e. s. 113.

⁴³ BL, Correspondence, despatches and telegrams on the Burma Revolt, Report on the rebellion in Burma up to 03 May 1931, presented by the Secretary of State for India to Parliament in June 1931, IOR L/PJ/6/2020, 1930-1932, s. 409.

⁴⁴ BL, Correspondence, despatches and telegrams on the Burma Revolt, Burma situation report for week ending 28 Aug. 1931.IOR L/PJ/6/2020, 1930-1932, s. 338.

⁴⁵ BL, Correspondence, despatches and telegrams on the Burma Revolt, Government of Burma, CID in Burma on the causes of the rebellion 26 Mar. 1931,IOR L/PJ/6/2020, 1934, s. 662.

⁴⁶ BL, War Diaries of the Burma Rebellion, Burma District HQ ('G'), (Branch) - ref. War Diary of Rangoon Commanding Brigadier 09-14 Sep., IOR L/MIL/5/862, 1931, s. 311.

İngilizler Saya San isyanı ile baş etmek için ÷lkedeki kuvvetlerinin yetersiz olduğunun farkındaydı. Bu amaçla Hindistan'da görev yapan 8,100 asker 1931 Haziran'ında Burma'ya yollanmıştı. Bu kuvvetlerinde yetersiz kalmasından üç ay sonra yine Hindistan'dan seçkin altı Hintli, birde sadece İngiliz askerlerinden oluşan taburlar yollanmıştı. Böylece Saya San isyanı için 10 binden fazla asker görevlendirilmişti.⁴⁷ Bu askerler İngilizlerin daha çok Hintli askerlerden oluşturduğu maaşlı profesyonel askerlerdi. Ayrıca Burma'da farklı etnik gruplara mensup ama İngilizlerin güven duyduğu paralı askerler de isyan ile mücadelede görevlendirilmeye başlandı. İsyanın başlamasından hemen sonra İngiliz güçleri isyancıların merkezlerinden birisi olan Alaungtang'a karşı saldırıya geçti.⁴⁸ İngilizler isyan hareketlerine karşı hemen harekete geçmenin isyanın yayılmasını engellediğine inanmaktaydı. İsyan hareketi ne kadar çabuk yok edilirse etkisi o kadar az olurdu. Burmalı isyancılar üstlerine gelen düzenli ordular karşısında ilk aşamada yenilgiye uğradı. İngiliz ordusu ile karşı karşıya açık alanda savaşılan düzensiz isyancılar bu şekilde savaşı kazanamayacaklarını anlamış oldu. İsyanın liderlerinden birisi olan Myat Aung isyancı askerlere derhal gerilla taktikleri ile savaşmaları emrini verdi.⁴⁹ Bu aşamadan sonra isyancılar direkt olarak İngilizlerin orduları ile karşı karşıya gelmemeye özen gösterdi. Gerilla taktikleri ile birlikte artık İngilizlerin karşısında görünmez bir isyancı ordusu ortaya çıktı.⁵⁰ Bu görünmez ordu ile mücadele de çaresiz kalan İngilizler polis gücünün de desteği ile kırsal ve şehirler de isyancılara

⁴⁷ John Cady, *A History of Modern Burma*, Cornell University Press, Ithaca 1958, s. 316.

⁴⁸ Parimal Ghosh, *Brave Men of the Hills: Resistance and Rebellion in Burma, 1825-1932*, Hurst and Company, London 2000, s. 152.

⁴⁹ BL, Correspondence, despatches and telegrams on the Burma Revolt 1930-1932, Origin and Causes of the Burma Rebellion, IOR L/PJ/6/2020, 1934, s. 25.

⁵⁰ BL, Indian Police Collection: Papers illustrating the work and history of the Indian Police, Mr. E. H. F. Beadon, Inspector of Police, Burma Papers relating to the Police force; suggestions for tackling dacoit/rebel activity, IOSM Mss Eur F161/61, 1943, s. 123.

Hüseyin Günarslan

Burma Saya San İsyanı: Burmalıların İngilizlerle Mücadelesi

destek veren Burmalı avına çıktı. Polis isyan ile ilgili en ufak bilgiyi değerlendirmeye tabi tutmaya başladı. Tehlikeli görülen Burmalılara karşı hukukun rafa kalktığı acımasız bir operasyon süreci başlatıldı.⁵¹ İngilizlerin Hindistan'dan getirdiği askeri birlikler karşılarında hiçbir ordu olmadan isyan ile baş edebilecek güçte değillerdi. İsyanlılar tamamen gerilla taktiği ile savaştığı için bu askerler karşılarında savaşacak kimseyi bulamıyordu. İngilizler ne kadar uğraş verse de isyanlıları açık bir savaşa çekemiyordu. İsyanlılar küçük gruplar halinde saldırıyor ve hızlıca olay bölgesinden kaçıyorlardı. Bundan dolayı İngilizlerin isyanlılar ile mücadelesi karmaşık bir hal almıştı.⁵²

3. İsyanın Dini Bir Başkaldırıya Dönüşmesi

İsyanlıların lideri Saya San eski bir Budist rahip olarak İngilizlere karşı savaşıma başladıktan kısa bir süre sonra kendisini kral ilan etti. İngilizlere karşı Burma halkını başkaldırıya çağırdığında da tanrıları Buda adına kendilerini kölelere dönüştüren İngilizlere karşı savaşılmasını istemişti. Saya San İngilizlerin gerek Burma ırkını gerekse Budist dinini ortadan kaldırmak için çabaladıklarını ifade ediyordu.⁵³ Saya San'ın çağrısına katılarak bağımsızlık mücadelesine giren Burmalılar davalarına sadık kalacaklarına dair yemin ediyorlardı. Ayrıca vücutlarına Hindu mitolojisinde kutsal kabul edilen bir kuş figürünü dövme yaptırıyorlardı ki bu kuş yılan ile çarpışmayı ve onu yok etmeyi sembolize etmekteydi. Burada yılan olarak görülenler yabancılar yani İngilizler'di. Ettikleri yemine gerek Budizm gerekse Animizmi yani canlılığı ifade eden değerlerden oluşuyordu. Kendilerini Budizmin

⁵¹ Jeffery Keith, "Intelligence and Counterinsurgency operations: some reflection on the British experience", *Intelligence and National Security*, 2, no. 1 (1987), s. 123.

⁵² BL, Indian Police Collection, s. 124.

⁵³ Mikael Gravers, "Questioning Autocratic in Burma: Buddhism between Traditionalism and Modernism", ed. David Westerlund, *Questioning the Secular State: The Worldwide Resurgence of Religion in Politics*, 297-322, Hurst & Company, London 1996, s. 297.

savunucusu olarak gören Saya San taraftarları asla harekete mensup Budistler ile savaşmayacaklarını ve güçlerini yabancılar ile savaşarak göstereceklerini belirtiyorlardı.⁵⁴ Saya San'ın bağımsızlık mücadelesi ekonomik olarak zor durumda olan ve sömürülen bir halkın direnişinin yanı sıra eskiye ait bir özlemi de bünyesinde barındırıyordu. Eski bir Budist rahip olarak kendisini kral ilan etmesi de eski güçlü Burma imparatorluğunun tekrar diriltilmesini amaç ediniyordu.⁵⁵

Saya San'ın eski bir Budist rahip olması ve Burma'yı kurtarmanın yanı sıra Budist inancının da İngilizlerden korunması gerektiği yönündeki çağrısına sadece Burmalılar destek vermemişti. Burmalı olmayan ama Burma topraklarında yaşayan Budist topluluklardan Chin, Kachin ve Karen'lerde Saya San'ın İngilizler ile savaş çağrısına olumlu yanıt vermişlerdi. Bu yönüyle Saya San isyanı milliyetçi yapısının yanı sıra dini bir başkaldırı hareketi olarak da görülmektedir.⁵⁶ İsyanın bastırılmasında Hindistan'dan getirilen askerlerin yanısıra paralı olarak İngilizlerin emrindeki orduya katılan yine Karen ve Chin kabilelerine mensup olanların önemli bir rol oynaması ise dikkat çeken bir diğer unsurdu. Aynı ırka mensup kişilerden bazıları İngilizlerin yanında yer alırken bir kısmı ise İngilizlere ve kendi ırkdaşlarına karşı savaş vermişti.⁵⁷ Hâlbuki bu farklı ırka mensup milletler aynı toprak üzerinde yaşadıkları Burma için tam bir bütünlük içinde savaşmış olsalardı bağımsızlık yolunda başarı elde edilebilirdi. Bir gün sıranın kendilerine geleceğini fark edemeyen Burmalı Karenler ancak 20 yıl sonra 1949 yılında İngilizlere

⁵⁴ Mehden, Von der, Fred R., *Religion and Nationalism in Southeast Asia*, University of Wisconsin Press, Madison 1963, s. 155.

⁵⁵ E. M. Mendelson, *Sangha and State in Burma. The Study in Monastic Sectarianism and Leadership*, Cornell University Press, Ithaca 1975, s. 207-208.

⁵⁶ Lian H. Sakhong, *In Search of Chin Identity: A Study in Religion, Politics, and Ethnic Identity in Burma*, NIAS, Copenhagen 2003, s. 125.

⁵⁷ Mikael Gravers, *Nationalism as Political Paranoia in Burma*, Curzon, Richmond 1999, s. 37.

Hüseyin Günarslan

Burma Saya San İsyanı: Burmalıların İngilizlerle Mücadelesi

isyan edeceklerdi. İngiliz misyonerlerinin çabaları ile aslında Budist olan birçok Karen, Chin ve Kachinler Hıristiyan olmuşlardı. Bu milletler 2. Dünya savaşında İngilizlerin yanında savaşırken Budistlerden oluşan Burmalılar ise Japonlara destek vermişti.⁵⁸ İngilizler ustaca ortaya koydukları yönetim becerisi ile halkın bütünlüşmesini önlemeyi başarmışlardı. Girdikleri her kolonide olduğu gibi kendilerine sadık topluluklar oluşturmuş ve böylece halkın bir araya gelmesini engellemişlerdi.

22 Aralık 1930'da isyancıların ilk hedeflerinden bazıları ormanların köylüler tarafından kullanımını engellemek için görev yapan orman muhafızlarına karşı gerçekleştirilmişti. Biri İngiliz olmak üzere 6 görevli öldürülmüştü. Orman görevlilerine ait yaklaşık 100 evde yakılarak imha edildi. İsyanın bu ilk günlerinde isyancıların sayısı 1500 civarındaydı ve ancak 30'unda daha çok kendilerinin yaptığı ateşli silah vardı. Diğerleri daha çok kılıç ve mızrak gibi el silahlarına sahipti. Dini duyguları güçlü bu Budist topluluk astrolojinin ve yıldızların yanlarında olduğuna ve kısa süre içinde İngilizleri yeneceklerine inanıyordu. Budist inancına ait sihirli dua ve görsellerin, vücutlarına yaptıkları dini dövmelerin onları İngilizlerin kurşunlarına karşı koruyacağına ve görünmez kılacağına inanıyorlardı.⁵⁹ İsyan ilk olarak Saya San'ında memleketi olan Burma'nın Tharrawaddy bölgesinde başladı. Daha sonra aşağı Burma ve Shan eyaleti gibi Saya San'ın tanındığı bölgelere yayıldı. Budist rahipler isyanı organize etmede önemli vazife gördü. Yamethin bölgesinde eski bir rahibin etrafında 40-50 köylü toplandı. Bu grup isyana destek vermeyen 2-3 köye saldırı gerçekleştirmişti. Bir köy şefi ve bir polis bu saldırılarda

⁵⁸ Pum Za Mang, "Buddhist Nationalism and Burmese Christianity," *Studies in World Christianity*, 22. 2, (2016), s. 158.

⁵⁹ Guenter Lewy, "Militant Buddhist Nationalism: The Case of Burma," *Technical Report*, University of Massachusetts,(1967), s. 13.

öldürülmüştü.⁶⁰ Haziran 1931’de isyan en etkili günlerini yaşamıştı. İsyancılar ele geçirdikleri tüfekleri İngilizlere karşı kullanmaya başlamışlardı. Lakin gün geçtikçe ve isyancılar İngilizler tarafından öldürülmeye başlandıķça dini motif, dua ve dövmelerin onları korumadıķı görüldü. İsyancıların kayıpları arttıķça dini inançlarına tutunma güçleri de azalıyordu. Burma’da görevli polis ve asker gücünün yeterli olmadıķını düşünen İngilizler daha fazla askeri Hindistan’dan getirmeye başladıķça üstünlükte İngilizlere geçmeye başlıyordu. Buna rağmen İngilizler isyanı 2 yıla yakın süre bastırmayı başaramamıştı. Birçok isyancı ya öldürölüyor ya da hapsediliyordu. Bunun yanında İngilizler’de kayıplar veriyordu. İngilizlere destek vermeye devam eden köy şefleri ve ileri gelenleri ile köylerdeki evler büyük ölçüde yakıldığından geniş bir alanda isyan dolayısı halk sıkıntı çekiyordu.⁶¹

İsyanın en etkili zaman dilimi olan 1931’de Pegu bölgesinde halk geniş manası ile isyana Eylül ayında destek vermişti. Daha sonra Insein, Basse ve son olarak Tharrawaddy Ocak 1932’de isyana destek verilen bölgeler olmuştu. Lakin İngilizler hızlı bir şekilde isyanı bastırmaktaydı zira askeri güç üstünlükleri vardı. İsyancılar askeri tesislere ve demiryollarına saldırıyorlardı. Bu sayede İngilizlerin lojistik desteklerini kesmeye ve demiryolları ile askerlerin intikallerini engellemeye çabalıyorlardı. 1932 yılında İngilizler isyancılar ile daha başarılı bir şekilde savaşmaya başladı. İsyana katılan bölgelerde düzen tekrar sağlanmaya başlamıştı. Saya San’da Shan eyaletinde 2 Ağustos 1931’de yakalanmıştı. İngilizler hızlı bir şekilde onu mahkemeye çıkarmış, suçlu bulmuştu.⁶² Saya San 28

⁶⁰ Great Britain, “Report on the Rebellion in Burma up to 3rd May 1931,” *House of Commons, Sessional Papers 1930-1931*, vol. XII, London 1931, s. 6-8.

⁶¹ Great Britain, “Moral and Material Progress and Condition of India during the year 1930-31,” *House of Commons, Sessional Papers 1931-1932*, vol. XIX, London 1932, s. 135.

⁶² Brown, a.g.e. s. 99.

Hüseyin Günarslan

Burma Saya San İsyanı: Burmalıların İngilizlerle Mücadelesi

Kasım 1931’de idam edildi.⁶³ Saya San’ın zamansız bir şekilde yakalanmış olması 1932 yılında isyanın kısa sürede bastırılmasında önemli rol almıştı.

Saya San yakalandıktan sonrada isyan hareketi devam ediyordu. Saya San isyanına Burmalıların katılmasını isteyen isyanın diğer liderleri hazırlattıkları yazıları değişik bölgelere göndermişlerdi. Bu yazılardan birisinde İngilizlerden beyaz vampirler olarak bahsedilmekteydi. Bu yazılarla özellikle okuryazar Burmalı gençlerin isyana katılması amaçlanıyordu. Bu vampirler ile mücadele için tek yolun savaşmak olduğu ve İngilizlerin görüldükleri yerde acımasızca öldürülmesi gerektiği yazılmaktaydı. Bu beyaz vampirlerin yakalanan köpekler gibi bıçakla, yoksa taşla, oda yoksa çıplak ellerle öldürülmeleri gerektiği belirtiliyordu.⁶⁴ İngilizler acımasızca süren mücadelelerini haklı çıkarmak için isyancıların kendilerini öldürmek istediklerini öne sürüyordu. Bu amaçla Burma’daki İngiliz yönetimi Burmalı halkı isyana ve şiddete teşvik eden her türlü yazılı materyalin yayınlanıp dağıtılmasını engellemeye çalışıyordu.⁶⁵ İsyanın sonlarına doğru Burma’daki suçlular ve çetelerde isyana destek vermeye başlamışlardı. Lakin onların amacı köyleri yakıp yıkmak ve yağmalamaktı. Belirli bir noktadan sonra artık bağımsızlık için yola çıkan isyancı Burmalılar kendilerine destek vermeyen Burmalı halka da işkence etmeye başlamışlardı. Ele geçirilen köylerde köylüler evleri ile birlikte çoluk çocuk demeden canlı canlı yakılıyordu. İngilizler tarafından ele geçirilen ve hapsedilen birçok isyancı isyana katılmaktan ziyade masum halkı öldürme suçlaması ile yargılanıyordu.⁶⁶

⁶³ Lewy, a.g.e. s. 14.

⁶⁴ BL, Shake to the Earth, ed. Shaw & Lloyd, EPP1, June 1932, s. 47.

⁶⁵ Emma Larkin, “The Self-Conscious Censor Censorship in Burma under the British, 1900–1939,” *The Journal of Burma Studies*, Volume 8, (2003), s.97.

⁶⁶ G. E. Harvey, a.g.e. s. 73-75.

İngilizler hızlı ve etkili hareket ederek isyanı yayıldığı her noktada bastırıyordu. Şehirden kırsala destek verenlerin çoğu yakalanmış, işkence altında isyana katılanların ismini vermişti. Şehir desteğinin azalması ile kırsalda sıkışan isyancı köylüler İngiliz kuvvetleri tarafından teker teker yakalanmaya başlandı. İngilizler karşısında yaşanan her başarısızlık psikolojik üstünlüğü İngilizlere kaptırdı. İsyanın artık başarısız olduğunu gören geniş halk kitleleri için bağımsızlık ümidi gün geçtikçe azaldı. Saya San isyanının İngilizler karşısındaki başarısızlığının en büyük nedeni çok büyük bir coğrafyaya ve geniş katılıma ulaşamamış olmasıydı. Daha çok aşağı Burma bölgesinde etkili olan isyana etkin olarak katılanların sayısı 3 binden fazla değildi. İngilizler bundan çok daha fazla insanı özellikle kırsalda öldürmüşlerdi. İsyan her ne kadar İngilizleri iki yıl süre ile meşgul etse de 1931 yılında Saya San'ın yakalanması ile liderini kaybetmişti. Saya San Genel Budist Birliği Konseyi 'ın bir üyesi olarak 1920 ortalarına kadar propaganda aktivitelerine katılsa da bir anda bu kuruluştan çekilmiş ve ortada görülmemeyi tercih etmişti. Bu kayıp yıllarda isyanı organize ederek etrafına taraftar toplamaya çalıştığı düşünülmüştü. Onun Rangoon gibi şehir merkezinden çekilerek kırsalda kendisini unutturması ile isyan için diğer önemli etken olan Genel Budist Birliği Konseyi üyelerinin desteğini arkasına almamıştı. Muhtemelen İngilizlere karşı mücadeleyi barışçıl yollardan değil eski usulle savaşarak vermek istemişti. Eski Burma geleneklerini takip eden bu eski Budist rahip kozmolojiyi, dini ve sihri kullanarak yabancılar ile mücadele edebileceğini öngörmüştü.⁶⁷ İngilizler Saya San isyanından sonra Burma ile Hindistan'ı ayırmayı gündemlerine almaya başladı. Hindistan'ın bir eyaleti muamelesi gören Burma artık ayrı bir devlet olarak görülmeye

⁶⁷ Harry, J. Benda, "Peasant Movements in Colonial Southeast Asia," *Asian Studies*, Washington 1964, s. 428

Hüseyin Günarslan

Burma Saya San İsyanı: Burmalıların İngilizlerle Mücadelesi

başlanmıştı.⁶⁸ Saya San sayesinde Burma'da ortaya çıkan her krizde krallık dönemi hatırlanır olmuştu. Onun İngilizler öncesi eski Budist krallık dönemini tekrar canlandırma düşüncesi ilerleyen yıllarda ülkedeki genç Budist nesle örnek teşkil etti.⁶⁹ Ülke ancak 1948'de bağımsızlığına kavuşsa da askeri yönetim ve iç mücadele ülkenin tam olarak gelişmesini engelledi.

Sonuç

Saya San isyanı Burmalıların bağımsızlık yolunda İngilizlere en büyük başkaldırı harekâtıdır. Bu çalışma, bu başkaldırı harekâtının ana sebebinin İngilizlerin ülkenin zenginliklerini acımasızca sömürerek halkı açlığa mahkûm etmesi olduğunu ortaya koymuştur. Çin ve Hindistan gibi iki zengin medeniyetin arasında bir köprü vazifesi gören bu ülke doğunun en zengin halklarından birine sahip iken İngilizlerin kolonisi olmakla birlikte hızla fakirleştirilmiştir. İngilizler ülkenin en önemli gelir kaynağı olan pirinç ihracı ile dünyanın yarıdan fazla pirinç ihtiyacını karşılamışlar ve tek bir kalemde büyük servetler elde etmişlerdir. Çalışma bütün bu sömürge düzeni içerisinde İngilizlerin kendilerine yakın gördükleri maaşlı Hintlileri kullandıklarını ve yerel Burma halkının da perde arkasındaki İngilizler'den ziyade perde önündeki bu Hintliler'den özellikle de çoğunluktaki Hintli Müslümanlardan nefret ettiklerini ortaya koymuştur. Bundan dolayı İngilizlerin bölgede aynı coğrafyada yaşayan insanlar arasına nefret tohumları ektikleri tespit edilmiştir.

İsyanın ana figürü olan eski Budist rahip Saya San'ın gerek eski Budist Krallık düzenini yeniden kurmak, gerekse ülkeyi İngilizler'den kurtararak halkı özgürleştirmeye gayret sarf ettiği görülmektedir. İsyanın

⁶⁸ F. S. V. Donnison, *Public Administration in Burma: A Study of the Development during the British Connexion*, Royal Institute of International Affairs, London 1953, s. 99.

⁶⁹ Bertil Lintner, "The Resistance of the Monks Buddhism and Activism in Burma," *Human Rights Watch*, 2009, s. 31-32.

başarısız olma sebebinin halka önderlik yapma kapasitesine sahip Saya San'ın ani yakalanışı gösterilmekle birlikte ellerinde kılıçlardan başka silahı olmayan halkın İngilizlerin düzenli, maaşlı, profesyonel orduları karşısında çaresiz kaldıkları da görölmektedir. Çalışma ile İngilizlerin şehirlerdeki yoğun baskı ve tutuklamalar sonucu köylü ve şehirli halkın bir araya gelmesini önlediğine de dikkat çekilmiştir. Gelecekte Myanmar olarak adlandırılacak Burma halkının kendi içinde tek bir ulus vizyonu ile hareket edemedikleri, yerel kabile ve farklı inanışlara mensup insanların İngilizlerin yönlendirmesi ile birbirine düşman olduğuna da dikkat çekilmiştir.

Günümüzde Müslüman nüfusun kitlesel bir imha ve sürgüne tabi tutulduğu Myanmar'ın İngilizlerin ülkede geçmişte ektiği nefret tohumları sebebi ile birçok savaş ve terör eylemine sahne olduğu değerlendirilmektedir. Geçmişin sorunlarını dış etkenlerden dolayı çözemeyen halk, kendi içinde mücadele etmeye devam etmektedir. Doğu'nun en zengin ülkesi olabilme potansiyeline sahip Myanmar hala farklılıklarının zenginlik olduğunu göremediği içinde fakirlikle boğuşmaktadır. Myanmar'da Müslümanların yaşadığı vahşetin anlaşılması için İngilizlerin bu ülke halkı üzerindeki etkilerinin daha detaylı ortaya konması da bir ihtiyaçtır.

KAYNAKÇA

- Adas, M. (1974). *The Burma Delta: The Economic Development and Social Change on an Asian Rice Frontier, 1852-1941*. London: University of Wisconsin Press, London.
- Ashton, S. R. (1989). "A rebellion in Burma: The Sagaing Uprising of 1910". *The British Library Journal*, Vol. 15, No. 1, s. 71-89.
- Aung, H. (1967). *A History of Burma*. New York: Columbia University Press.

Hüseyin Günarslan

Burma Saya San İsyanı: Burmalıların İngilizlerle Mücadelesi

- Aung-Thwin, M. (1985). "The British 'Pacification' of Burma: Order without Meaning". *Journal of Southeast Asian Studies*, 16:2, s. 245-261.
- _____, M. (2003). "Genealogy of a Rebellion Narrative: Law, Ethnology and Culture in Colonial Burma". *Journal of Southeast Asian Studies* 34, 3, s. 393-419.
- Benda, Harry J. (1964). "Peasant Movements in Colonial Southeast Asia". *Asian Studies*, Washington, s. 420-434.
- Blackburn, T. (2000). *The British Humiliation of Burma*. Bangkok: Orchid Press Books.
- British Library collection of proscribed materials (1932). as catalogued in Shaw & Lloyd: EPP1/47, "Shake to the Earth". June 1932.
- British Library, India Office Records (BL, IOR), L/PJ/6/2020 correspondence, despatches and telegrams on the Burma Revolt, 1930-1932 Reports, Questions, Letters for Burma up to 1934; L/MIL/5/862 War Diaries of the Burma Rebellion 1930-1932; India Office Select Materials (IOSM) Mss Eur F161/61 Indian Police Collection 1943.
- Brown, I. (2005). *A Colonial Economy in Crisis: Burma's Rice Cultivators and the World Depression of the 1930s*. Oxford: Routledge Curzon.
- Cady, J. (1958). *A History of Modern Burma*. Ithaca: Cornell University Press.
- Clipson, B. E. (2010). "Constructing an intelligence state: the development of the colonial security services in Burma 1930-1942". Phd Thesis, History, University of Exeter.
- Donnison, F. S. V. (1953). *Public Administration in Burma: A Study of the Development during the British Connexion*. London: Royal Institute of International Affairs.
- Egreteau, R. (2009). "Burma (Maynmar) 1930-2007". *Online Encyclopedia of Mass Violence*, s. 1-14.
- French, P. (1997). *Liberty or Death*. London: Harper Collins Publishers.
- Ghosh, P. (2000). *Brave Men of the Hills: Resistance and Rebellion in Burma, 1825-1932*. London: Hurst and Company.
- Gravers, M. (1996). "Questioning Autocratic in Burma: Buddhism between Traditionalism and Modernism" ed. David Westerlund, *Questioning the Secular State: The Worldwide Resurgence of Religion in Politics*, London: Hurst & Company, s. 297-322.

- Gravers, M. (1999). *Nationalism as Political Paranoia in Burma*. Richmond: Curzon.
- Great Britain (1931). "Report on the Rebellion in Burma up to 3rd May 1931". *House of Commons*. London, Sessional Papers 1930-1931, vol. XII.
- Great Britain (1932). "Moral and Material Progress and Condition of India during the year 1930-31". *House of Commons*. London, Sessional Papers 1931-1932, vol. XIX.
- Griffiths, Sir Percival (1971). *To Guard My People, the History of the Indian Police*. London: Ernest Benn Limited.
- Günarşlan, H . (2019). "İngiliz Kolonisi Bengal'de Kithıklar". *Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* , 3 (2) , 197-216.
- Günarşlan, H . (2020). "Myanmar (Burma) Müslümanlarının Tarihi". *Anasay*, (14) , s. 131-161 .
- Harvey, G. E. (1946). *British Rule in Burma; 1824-1942*. London: Faber and Faber.
- Hays, J. (2014). "British rule of Burma". *Myanmar-History Facts and Details*, s. 1-9.
- Keith, J. (1987). "Intelligence and Counterinsurgency operations: some reflection on the British experience". *Intelligence and National Security*, 2, no. 1.
- Larkin, E. (2003). "The Self-Conscious Censor Censorship in Burma under the British, 1900-1939". *The Journal of Burma Studies*, Volume 8, s. 64-101.
- Lewy, G. (1967). "Militant Buddhist Nationalism: The Case of Burma". *Technical Report*, University of Massachusetts.
- Lintner, B. (2009). "The Resistance of the Monks Buddhism and Activism in Burma". *Human Rights Watch*.
- Mang, Pum Z. (2016), "Buddhist Nationalism and Burmese Christianity". *Studies in World Christianity*, 22.2, s. 148-167.
- Mendelson, E. M. (1975). *Sangha and State in Burma. The Study in Monastic Sectarianism and Leadership*. Ithaca: Cornell University Press.
- Moscotti, D. A. (1974). *British Policy and the Nationalist Movement in Burma, 1917-1937*. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Orwell, G. (1970). *Shooting an Elephant in The Collected Essays, Journalism and Letters of George Orwell: An Age Like This, 1920-1940*. eds. Sonia Orwell and Ian Angus, London: Penguin.

Hüseyin Günarslan
Burma Saya San İsyanı: Burmalıların İngilizlerle Mücadelesi

- Sakhong, Lian H. (2003). *In Search of Chin Identity: A Study in Religion, Politics, and Ethnic Identity in Burma*. Copenhagen: NIAS.
- Sarkisyanz, E. (1965). *Buddhist Backgrounds of the Burmese Revolution*. Nijhoff, Hague.
- Smith, Donald E. (1965). *Religion and Politics in Burma*. New Jersey: Priceton.
- Smith, M. (1999). *Burma: Insurgency and the Politics of Ethnicity*. Bangkok : White Lotus.
- Taylor, H. R. (1987). *The State in Burma*. Honolulu: University of Hawaii Press,.
- Von der Mehden and Fred R. (1963). *Religion and Nationalism in Southeast Asia*. Madison: University of Wisconsin Press.